МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ, КРАЄЗНАВСТВА І ТУРИЗМУ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ
ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

з позашкільної освіти
з додаткових різновидів Всеукраїнської
дитячо-юнацької військово-патріотичної гри “Сокіл”
(“Джура”) за окремим напрямом «Джура-прикордонник»

Вищий рівень 2 роки навчання

«Схвалено для використання в освітньому процесі»

Київ – 2024

Рішенням експертної комісії із фізичної культури та захисту України від 23.09.2024 року (протокол № 5) навчальній програмі з позашкільної освіти з додаткових різновидів Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») за окремим напрямом «Джура-прикордонник» (вищий рівень, 2 роки навчання) (авт. Бондарчук Д. О., Бондарчук О. С., Коломоєць Г. А., Людоговський В. Г., Шидлюх Ю. В.) надано гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі», який зареєстрований у Каталозі надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам за № 4.0174-2024, 8.0065-2024.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
з позашкільної освіти з додаткових різновидів Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотична гра “Сокіл” (“Джура”) за окремим напрямом «Джура-прикордонник»
(вищий рівень, 2 роки навчання)

Навчальна програма створена на основі навчальної програми з позашкільної освіти військово-патріотичного напряму «Сокіл-Джура» для закладів позашкільної освіти / Д. О. Бондарчук, О. С. Бондарчук, Г. А. Коломоєць – К., 2022. – 24 с. ***«Схвалено для використання в освітньому процесі»*** *Рішення експертної комісії з позашкільної освіти від 12.09.2022 (протокол № 2)*

Зареєстровано у Каталозі надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам за №8.0005-2022

Авторський колектив:

Бондарчук Денис Олегович – заступник директора з виховної роботи Українського державного центру національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді МОН України

Бондарчук Олег Степанович – завідуючий відділом національно-патріотичного виховання Українського державного центру національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді МОН України

Коломоєць Галина Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, начальник відділу науково-методичного забезпечення підвищення якості освіти ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», старший дослідник

Людоговський Володимир Григорійович – методист відділу інформаційно-методичного забезпечення та зв’язків з громадськістю Українського державного центру національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді МОН України

Шидлюх Юрій Володимирович – заступник начальника управління – начальник відділу національно-патріотичного виховання та соціальної роботи Департаменту персоналу Адміністрації Державної прикордонної служби України

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Згідно реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України 06 червня 2022 року № 527, та з метою національно-патріотичного виховання головним завданням держави є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності.

Навчальна програма з позашкільної освіти військово-патріотичного напряму з додаткових різновидів (спеціалізацій) передбачає реалізацію змісту освіти на заняттях гуртків та спрямована на набуття пізнавальної, практичної, творчої, соціальної та громадянської компетентностей, підготовку молоді до служби в лавах Збройних сил України (ЗСУ), Національної поліції України (НПУ), Міністерства внутрішніх справ (МВС), Національної гвардії України (НГУ), здобуття молоддю первинних загальновійськових і спеціальних компетентностей, необхідних для відстоювання державної незалежності та територіальної цілісності України, захисту державного кордону та підтримання безпеки та правопорядку в країні.

Навчальна програма розрахована на два роки навчання, спрямована на вихованців, учнів, слухачів віком 14 – 17 років, які пройшли підготовку в основному рівні гуртка «Джура».

Актуальність навчальної програми з позашкільної освіти військово-патріотичного напряму з додаткових різновидів (спеціалізацій) обумовлена необхідністю забезпечення у закладі освіти виховного процесу, який ґрунтується на демократичних засадах, загальнолюдських та національних цінностях, а також потребою суспільства у самодостатній, відповідальній особистості, яка здатна брати участь у суспільному житті, проявляти соціальну активність та ініціативність, усвідомлювати свою роль у житті держави, бути відданою її інтересам та готова до її захисту. Саме тому патріотичне виховання

визнано одним із головних пріоритетів держави та регулюється рядом законодавчих документів.

Основним нормативно-правовим забезпеченням патріотичного виховання дітей та молоді є: закони України «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2020), «Про позашкільну освіту» (2020), укази Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання» (2019), «Про День захисника України» (2014), «Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності» (2014), «Про Концепцію допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді (2014), Постанова Кабінету міністрів України «Про деякі питання дитячо-юнацького військово-патріотичного виховання» (2018), Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2015), Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» від 13.12.2022 № 2834-IX, постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2023 року №1322 «Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації 1 2023 – 2025 роках» та інші.

Мета і завдання програми – створення умов для виховання підростаючого покоління національно свідомим, фізично здоровим, міцним, загартованим, формування почуття патріотизму, свідомого ставлення до питань особистої та громадянської безпеки, засвоєння теоретичних знань та розвиток практичних навичок поведінки в екстремальних ситуаціях, творчого потенціалу та соціальної активності особистості, розумових і фізичних якостей, готовності до виконання громадянського та конституційного обов’язку – особистої відповідальності щодо захисту України, становлення людини (дитини, юнака, дорослого), яка готова до участі в демократичному управлінні суспільством, є дійсним творцем, лідером свого життя.

Програма передбачає реалізацію змісту освіти на заняттях гуртків та спрямована на набуття пізнавальної, практичної, творчої, соціальної та громадянської компетентностей.

Пізнавальна компетентність. Оволодіння знаннями з історії, географії,

етнології, народознавства, українознавства, звичаєвого українського права, світових цивілізаційних процесів та ролі у них України, мистецтва, різноманітних видів спорту та бойових єдиноборств, військової справи, фізичної культури, морально-психологічних особливостей людини та особистості, способів організації змістовного дозвілля.

Практична компетентність. Формування умінь та навичок занять фізичною культурою і спортом, військової справи, свідомої діяльності у науково-пошуковій роботі, волонтерській діяльності, виживання та усвідомлених дій в екстремальних ситуаціях, надання домедичної допомоги, в т.ч. тактичній медицині, самовпорядності, самоосвіти, самоврядування, збереження народних звичаїв, традицій, обрядів, залучення до здорового способу життя, організації змістовного дозвілля.

Творча компетентність. Набуття досвіду власної творчої діяльності, внеску в популяризацію фізичної культури і спорту, військової справи, розвиток громадянського суспільства, здатності проявляти творчу ініціативу, навичок проведення самостійних наукових досліджень, формування досвіду взаємовідносин людини і природи, здібностей системного, просторового, логічного мислення, творчої уяви і фантазії, намагання творчої самореалізації та духовного самовдосконалення.

Соціальна компетентність. Розвиток культури праці, досягнення високого рівня освіченості та вихованості, моральний, духовний, фізичний та інтелектуальний розвиток, формування кращих особистісних рис (відповідальність, чесність, працелюбність, самостійність, моральність), ціннісне ставлення до себе та оточуючих, культурно-історичної спадщини і традицій, природи, навколишнього середовища, вміння працювати в колективі.

Громадянська компетентність. Вміння аргументувати та відстоювати свою позицію, ухвалювати аргументовані рішення в життєвих ситуаціях та діях військовослужбовця в сучасному загальновійськовому бою, співпрацювати в колективі, вносити свою частку в роботу групи для вирішення проблеми, виявляти соціальні почуття, змістом яких є любов до Батьківщини, застосовувати процедури та способи захисту власних інтересів, прав та свобод, виконувати громадянський обов’язок у межах місцевої громади та держави

загалом, ефективно спілкуватися, долати стереотипи, робити свідомий вибір та діяти відповідально.

Орієнтовний розподіл за сіткою годин:

- теоретичні заняття – 2 години на тиждень;
- практичні (в т.ч. на місцевості) – 2-6 годин;
- одноденне таборування (змагання) – 8 годин, 3-4 рази на рік;
- дводенне таборування (змагання) – 14 годин, 1-3 рази на рік;
- триденне таборування (змагання) – 22 години, 1-2 рази на рік.

Багатоденні таборування, польові збори, змагання тощо – поза сіткою годин.

Програма складена відповідно до року навчання – 1-й, 2-й рік навчання (9 – 11 класи закладів загальної середньої освіти); вихованці, учні, слухачі віком 14 – 17 років.

Вихованці, учні, слухачі 3-го року навчання працюють за індивідуальною (авторською) програмою.

На засвоєння програми відводиться:

- 216 годин на рік при педагогічному навантаженні 6 годин на тиждень.

Розподіл годин у програмі є орієнтовним, керівник гуртка може змінювати їх, плануючи свою роботу, з урахуванням особливості закладу освіти, місцевих умов, рівня підготовленості вихованців, учнів, слухачів, запланованих масових заходів.

Перевірка знань, умінь та навичок (компетентностей) вихованців, учнів, слухачів здійснюється під час виконання практичних занять, таборувань, а також у формі вікторин, конкурсів, змагань тощо. Практичні заняття є обов’язковими та необхідними складовими освітнього процесу. Вони передбачають створення умов для наближення змісту тем програми до реального життя.

Наповнюваність гуртків встановлюється відповідно до чинного законодавства України.

Навчальна програма з позашкільної освіти військово-патріотичного напряму з додаткових різновидів (спеціалізацій) адресується керівникам гуртків закладів загальної середньої та позашкільної освіти.

Вищий рівень

Перший рік навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назва розділу	Кількість годин		
		усього	теоретичних	практичних
1.	Вступне заняття	2	2	-
2.	***«Гей ви, хлопці, славні запорожці».*** Вивчення історії України, рідного краю, козацтва, українських військових формувань визвольних змагань боротьби за незалежність, сучасних Збройних сил України	14	4	10
3.	***«Слава козацька не вмре, не загине…».*** Вивчення культури та побуту українців, обрядів, традицій і звичаїв українського народу, календаря народних та церковних свят, життя та діяльності видатних українських діячів. Духовні цінності та заповіді українського народу. Організація волонтерських та інших масових заходах	8	2	6
4.	***«Козацька Рада».*** Основи самоврядування, самовпорядності, пластової методики сходинок (кроків). Створення рою (куреня). Розподіл обов'язків залежно від завдань	8	-	8
5.	***Домедична допомога*** та дії у надзвичайних ситуаціях. Проведення рятувальних робіт	20	6	14
6.	***«Козацькому роду нема переводу».*** Військова підготовка, стрільба з пневматичної, малокаліберної та автоматичної зброї	26	6	20
7.	***«Від козацьких забав до олімпійських вершин».*** Прикладна фізична підготовка, освоєння елементів бойових єдиноборств	24	4	20
8.	***«Козацькими стежками».*** Туристсько-спортивна	24	4	20

	підготовка			
9.	***«Перші з честю».*** Основи прикордонної служби	52	18	34
10.	***«Доба на заставі».*** Таборування-вишкіл.	14	-	14
11.	***Підсумкове таборування***	22	-	22
12.	***Підсумки навчального року, завдання на літо***	2	2	-
РАЗОМ		216	48	168

Багатоденне підсумкове таборування (військово-польові вишколи), проводяться поза сіткою годин.

Зміст програми

1.Вступне заняття (2 год.)

Ознайомлення з порядком організації та проведення занять і планом роботи. Правилами безпеки життєдіяльності під час занять, походів, таборувань та змагань. Правила поведінки в навчальному кабінеті, спортзалі, спортивному майданчику, у закладі освіти. Правила дорожнього руху.

Інструкція щодо організації та проведення туристських спортивних походів з учнівською та студентською молоддю та Інструкція щодо організації та проведення екскурсій та подорожей з учнівською та студентською молоддю (наказ Міністерства освіти і науки України від 02.10.2014 р. № 1124, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 27 жовтня 2014 р. за № 1340/26117).

2.«Гей ви, хлопці, славні запорожці».

Вивчення історії України, рідного краю, козацтва, українських військових формувань визвольних змагань боротьби за незалежність, сучасних Збройних сил України та Прикордонної служби України (14 год)

Історія рідного краю як віддзеркалення загальної історії України. Місця історичних подій. Розкриття «білих плям» історії краю. Формування української народності та нації. Виникнення назви «руси» та поширення назви. Розширення української етнічної території у XVI – XVII ст.

Чи козацького ми роду? Місця таборування козаків. Козацькі прізвища та роди рідного краю. Гетьманські столиці. Історія боротьби за незалежність України. Українські військові формування періоду визвольних змагань за єдину і соборну Україну. Історія створення сучасних Збройних сил України. Героїчні подвиги українських воїнів сучасності. Учасники російсько-української війни.

Практичні заняття. Проведення туристсько-краєзнавчих подорожей з активним способом пересування, семінарів, фестивалів, круглих столів з громадськістю та батьками, зустрічі з учасниками російсько-української війни, екскурсії до місць історичної та культурної спадщини України. Створення презентацій.

3. «Слава козацька не вмре, не загине…».

Вивчення культури та побуту українців, обрядів, традицій і звичаїв українського народу, календаря народних та церковних свят, життя та діяльності видатних українських діячів.

Духовні цінності та заповіді українського народу.

Організація волонтерських та інших масових заходів (8 год.)

Історична доля українців, Українська мова як визначальна ознака українського етносу в його часопросторових вимірах, конституційний чинник українського державотворення на сучасному етапі.

Запорізька Січ. Вивчення побуту, місця проживання козаків. Поняття «козак», його морально-психологічна суть. Козацьке побратимство. Кодекс лицарської звитяги та честі.

Календар народних та церковних свят. 1 жовтня в державних, народних, церковних та козацьких українських традиціях.

Життя та діяльність видатних українських діячів.

Значення християнської віри для козаків – служити Богові, Батьківщині, Ближньому. Мудрість, шляхетність, відвага.

Практичні заняття. Написання сценаріїв та святкування народних, церковних та державних свят. Святкування 1 жовтня - Дня українського козацтва, Дня Захисника України та свята Покрови Пресвятої Богородиці.

Організація родинних свят. Екскурсії та відвідання театрів. Проведення вечорниць, спільних заходів з громадськістю та батьками.

4.«Козацька Рада».

Основи самоврядування.

(8 год.)

Особливості розвитку дитячого самоврядування в Україні.

Козацька Рада (самоуправління, козацьке коло). Створення дитячого (юнацького) об’єднання – рою. Вибір ройового отамана. Створення об’єднання закладу освіти – куреня. Вибори отаманів. Розподіл обов’язків: отаман, писар, обозний, скарбник, осавул, хорунжий, бунчужний, суддя, довбиш, товмач,

шафар.

Співпраця з територіальними громадськими об’єднаннями козацько-лицарського духу, Товариством сприяння обороні України. Поняття про соціальну згуртованість: учні (вихованці, слухачі), заклад освіти, педагоги, батьки (батьківський комітет), влада, громадськість. План спільних дій. Основи інформаційного забезпечення.

Практичні заняття. Проведення Козацької Ради, сходин, гутірок із залученням батьків, учнів, педагогів, громадськості, місцевої влади, представників осередків українського козацтва.

Висвітлення роботи гуртка в інтернет-ресурсах та соціальних мережах.

5. Домедична допомога та дії у надзвичайних ситуаціях. Проведення рятувальних робіт (20 год.)

Анатомія людини. Поняття про рани. Види ран та кровотеч. Накладання пов’язок. Накладання кровоспинного джгута. Правила транспортування потерпілих при різноманітних ушкодженнях та пораненнях. Домедична допомога при тепловому і сонячному ударах, водно-солевий баланс, питний режим та знезараження води. Допомога при ураженні електричним струмом. Домедична допомога при харчових отруєннях, отруєннях грибами, ягодами, травами. Домедична допомога при утопленні. Поняття про втрату свідомості та шок. Загальне уявлення про смерть, ознаки смерті, порядок проведення реанімації та рятувальних робіт.

Особливості проведення рятувальних робіт у межах населених пунктів та безпосередньо на зруйнованих житлових та нежитлових об’єктах. Природні та антропогенні перешкоди.

Практичні заняття. Накладання пов’язок. Накладання кровоспинного джгута. Порядок стискання судин для зупинки кровотечі. Виготовлення нош із підручних засобів та матеріалів. Транспортування потерпілих при різноманітних ушкодженнях та пораненнях. Порядок проведення штучного дихання та непрямого масажу серця. Знезараження води. Тренування на майданчиках Збройних сил України, ДСНС тощо. Участь у змаганнях з рятувальних робіт.

6. «Козацькому роду нема переводу».
Військова підготовка, стрільба з пневматичної, малокаліберної та автоматичної зброї(26 год.)

Найкращі риси воїна-українця.

Основи захисту України. Конституція України про призначення Збройних сил та інших військових формувань України. Державна та військова символіка України.

Загальновійськова підготовка. Поняття про військові статути. Муштровий впоряд. Військові звання та знаки розрізнення (в т.ч. Козацької старшини та НАТО). Суть та значення військової дисципліни. Начальники (командири) та підлеглі, старші та молодші, їх права та обов'язки. Порядок звернення до начальників, віддання та виконання наказів.

Ознайомлення із стройовим статутом Збройних сил України та традиціями українського військового впоряду (Українських Січових Стрільців, Української Народної Республіки, Української Повстанської Армії, «Пласт», Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»).

Стройова підготовка (впоряд). Строї (лади) та їх (хвати) елементи. Попередня та виконавчі команди (накази). Стройове положення (Муштрова постава). Виконання команд (хватів) «Ставай. Шикуйсь» («Рій – до мене, збірка», «Рій, у лаву – збірка шикуйсь»), «Шикуйсь», «Рівняйсь», «Струнко», «Вільно» («Спочинь», «Розхід»). Повороти на місці. Команди (хвати) «Право-руч», «Ліво-руч», «Кругом» («Обернись»). Рух стройовим (ладовим рівним) та похідним кроком. Команди (накази) «Кроком руш» («Ходом руш»), «На місці», «Стій» («Спинись»), «Рій, до двох – відлічи». Військове привітання. Вихід із строю, підхід до начальника, повернення до строю (вихід з лави підхід до провідника). Шикування відділення (рою) у розгорнутий і похідний стрій (лад). Перешикування відділення (рою) з однієї шеренги (лави) у дві і навпаки (шикування та перешикування в однолаву та дволаву). Військове вітання рою на місці та під час руху. Відповіді рою на привітання і поздоровлення. Виконання стройових прийомів (муштрових хватів) (в т.ч. показове, творче виконання, складена композиція). Виконання стройової (ладової) пісні.

Види тактико-технічних дій на місцевості, в т.ч. малих диверсійно-розвідувальних груп (ДРГ).

Вогнева підготовка. Загальна будова пневматичної та малокаліберної гвинтівки, їх характеристика та принцип дії.

Заходи безпеки під час стрільби.

Особливості стрільби з пневматичної та малокаліберної гвинтівок. Помилки при стрільбі та їх усунення. Вибір точки прицілювання. Стрільба лежачи, з коліна та з упору.

Вивчення будови автоматичної та інших видів стрілецької зброї на малогабаритних або повногабаритних макетах (плакатах), характеристики і принцип дії.

Теоретичні основи стрільби із бойової зброї.

Практичні заняття. Виконання стройових прийомів (муштрових хватів). Виконання стройової (ладової) пісні. Творчі стройові (муштрові) вправи. Виконання стрільби із пневматичної та малокаліберної гвинтівок. Виправлення помилок при стрільбі, їх усунення. Тренування у стрільбі.

7. «Від козацьких забав до олімпійських вершин».
Прикладна фізична підготовка, освоєння елементів бойових єдиноборств (24 год.)

Самовдосконалення фізичного стану. Фізична культура і спорт. Загальна фізична підготовка (ЗФП). Особиста гігієна занять фізкультурою і спортом. Загальнорозвиваючі вправи та ранкова гімнастика. Спеціальні вправи для розвитку різних груп м’язів, вправи на витривалість, координацію, гнучкість, спритність, швидкість. Човниковий біг. Біг на 100 метрів з рівномірним прискоренням, біг на 400, 1000, 2000 метрів. Метання в ціль та на відстань. Стрибки в довжину, висоту, зі скакалкою, через перешкоди, опорні стрибки.

Прикладні види спорту та види українських національних єдиноборств у системі патріотичного виховання дітей та молоді («Хортинг», «Спас», «Пластун», «Бойовий гопак», «Прикладні стрілецькі види спорту», «Військово-прикладне багатоборство», «Гирьовий спорт», (та інші).

Гімнастичні та акробатичні вправи з елементами бойових мистецтв.

Бойові мистецтва захисту та нападу.

Практичні заняття. Козацькі та народні ігри та забави «Лава на лаву» («Штовхач»), «Перетягування линви (воза)», «Лазіння по голоблі (линві, канату) «за чоботами», рух «гусячим кроком», метання гранати, стрільба з лука, тощо. Участь у спортивних змаганнях, естафетах, іграх, показових виступах.

8. «Козацькими стежками».

Туристсько-спортивна підготовка (24 год.)

Види спортивного туризму: пішохідний, водний, гірський, велосипедний, лижний. Рух групи у поході. Залежність швидкості руху від рельєфу, характеру місцевості, наявності перешкод.

Подолання природних перешкод різного ступеня складності (яри, канави, болота, річки та інші водні перешкоди, організація переправ), круті схили, скелясті ділянки, ділянки густого лісу чи чагарнику тощо. Дії групи в екстремальних умовах (психологічна загартованість).

Види спорядження (загально туристське та спеціальне, індивідуальне та групове тощо).

Мотузки (основні та допоміжні), особливості їх використання. Карабіни та інші технічні засоби. Страхувальні системи.

Основні туристські вузли. Техніка в’язання та призначення.

Орієнтування на місцевості. Поняття про карту (мапу) і план. Визначення відстані на мапі та місцевості. Компас, його будова та призначення. Визначення сторін світу за допомогою компаса, небесних світил та місцевих прикмет. Особливості орієнтування під час походу. Умовні знаки топографічних та військових карт.

Способи відновлення орієнтування у разі його втрати.

Вимоги до місця ночівлі (безпека, наявність джерел питної води, дров (палива), можливість зручного розташування наметів). Правила протипожежної безпеки. Різні типи багаття та їх призначення. Розпалювання багаття в т.ч. за несприятливих погодних умов. Режим дня. Дозвілля в поході, багатоденному таборуванні.

Організація харчування в поході (таборуванні). Набір продуктів, режим

харчування, калорійність. Меню одноденного, дводенного та багатоденного походів (таборування). Страви похідної (таборової) кухні, в т.ч. народної.

Практичні заняття. Орієнтування на місцевості. Участь у змаганнях зі спортивного орієнтування. Виготовлення карток топографічних знаків. Топографічні ігри, диктанти, завдання. Визначення азимутів на місцевості. Читання знаків карт спортивного орієнтування. Робота з компасом. Рух за визначеним азимутом. Визначення сторін горизонту за місцевими предметами. В'язання вузлів.

Подолання перешкод. Участь у змаганнях зі спортивного туризму.

Укладання рюкзака. Складання та розбирання намету. Розпалювання вогнища.

Практичні навички користування сокирою, пилкою, лопатою, ремонтним набором. Приготування їжі. Похід.

9. «Перші з честю».

Основи прикордонної служби (52 год.)

Теоретична частина. Історія створення Державної прикордонної служби України та державного кордону. Героїчні подвиги прикордонників всіх поколінь.

Загальна структура та основні завдання Державної прикордонної служби України. Державна прикордонна служба України в сучасних умовах.

Ознайомлення з побутом, історією та традиціями підрозділу охорони державного кордону.

Види прикордонних нарядів, порядок огляду транспортних засобів.

Основи кінології. Походження собак. Дикі родичі собаки. Поняття про породу. Породи собак. Характеристика та стандарти порід.

Підготовка спеціалістів-кінологів. Мета і завдання кінолога по дресируванню собак.

Загальний курс дресирування та його призначення.

Дресирувальний майданчик.

Основи слідознавства. Поняття слідознавство. Види слідів.

Елементи доріжки слідів, які вказують на напрям руху людини (людей), їх кількості та хитрощі, які нею застосовувались.

Способи та правила виявлення й розпізнавання слідів людини на місцевості.

Особливості використання БпЛА, організація радіозв'язку при несенні служби прикордонним нарядом.

Практична частина. Відвідування підрозділів охорони державного кордону, навчальних закладів ДПСУ, навчально-тренувальних центрів ДПСУ.

Виконання вправ з початкового курсу дресирування.

Вправи з особистого дослідження слідів ніг людини та тварин на імпровізованій контрольно-слідовій полосі. Заняття на місцевості.

Організація радіозв'язку, робота з раціями.

Конкурси на уважність на спостережливість.

10. «Доба на заставі».

Таборування-вишкіл (14 год.)

Практичні заняття. Проведення дводенного навчально-тренувального вишколу на базі підрозділів ДПСУ.

Розробка легенди вишколу.

Повідомлення в соціальних мережах та ЗМІ.

11. Підсумкове таборування (22 год.)

Практичні заняття. Вибір маршруту та ночівлі. План підготовки таборування. Подолання простих перешкод. Ігри та забави, конкурси, вікторини, змагання. Тематичні гутірки. Залучення батьків, представників місцевої влади, дитячих та молодіжних громадських організацій (ГО), ветеранів АТО, ТСОУ.

Ведення індивідуального та групового щоденника. Повідомлення в соціальних мережах та ЗМІ.

12. Підсумки навчального року, завдання на літо(2 год.)

Підведення підсумків роботи за рік. Відзначення кращих учасників за підсумками навчання, організація походів, волонтерських заходів, ігор та дозвілля, підсумкового таборування.

Завдання на літо.

Прогнозований результат

Вихованці мають знати:

- основні питання історії України, рідного краю, козацтва, українських військових формувань, сучасних Збройних сил України, українських визвольних змагань та боротьби за незалежність, історію створення прикордонної служби України;
- структуру та основні завдання Державної прикордонної служби України;
- культуру та побут українців;
- обряди, традиції та звичаї українського народу, народні та церковні свята;
- основи українського звичаєвого права;
- видатних українських діячів;
- основи самовиховання, самовпорядності, пластової методики сходинок (кроків);
- особливості розвитку дитячого самоврядування в Україні;
- основи прикордонної служби;
- правила техніки безпеки та поведінки на учбово-дресирувальному майданчику;
- основні аспекти занять фізичною культурою та спортом, елементи бойових єдиноборств;
- види тактико-технічних дій на місцевості, в т.ч. малих диверсійно-розвідувальних груп (ДРГ);
- основи надання першої медичної допомоги, проведення рятувальних робіт, тактичної медицини;
- основи пішохідного туризму, спортивного та туристського орієнтування, правила проведення туристських подорожей, організацію таборувань;
- основні питання призначення Державної прикордонної служби України та основи прикордонного слідопитства;

- види прикордонних нарядів, порядок огляду транспортних засобів;
- санітарно-гігієнічні норми, правила особистої гігієни;
- правила безпеки життєдіяльності під час занять, походів, таборувань, змагань;
- основи інформаційного забезпечення роботи гуртка.

Вихованці мають набути досвіду:

- працювати з різними джерелами інформації;
- збирати та фіксувати зібрані матеріали;
- орієнтуватись на місцевості;
- освоїти елементи фізичної культури, бойових єдиноборств;
- надавати та виконувати накази, діяти в ладу;
- стріляти з пневматичної, малокаліберної та автоматичної зброї*;*
- надавати домедичну допомогу, проводити рятувальні роботи;
- долати природні та штучні перешкоди;
- діяти в екстремальних та нестандартних ситуаціях. у т.ч. в умовах населених пунктів;
- складати меню, готувати страви похідної кухні, в т.ч. народної (козацький куліш, борщ, кашу, деруни, вареники тощо);
- організації роботи громадської ради, самоврядування, розподіляти обов’язки залежно від завдань;
- знати характеристики та стандарти собак.
- вміти визначати елементи доріжки слідів, способи та правила їх виявлення;
- участі в змаганнях на кращого слідопита;
- практичній роботі з технічними засобами та порядком огляду транспортних засобів;
- участі у волонтерських заходах, концертах, фестивалях, конкурсах, вікторинах, виставках тощо;
- готувати творчі звіти, пошукові або дослідницькі роботи, інформацію у ЗМІ, вести сторінку у соціальних мережах тощо.

Вищий рівень

Другий рік навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назва розділу	Кількість годин		
		усього	теоретичних	практичних
1.	Вступне заняття	2	2	-
2.	***«Гей ви, хлопці, славні запорожці».*** Вивчення історії України, рідного краю, козацтва, українських військових формувань визвольних змагань боротьби за незалежність, сучасних Збройних сил України. Організація волонтерських та інших масових заходів	14	4	10
3.	***«Слава козацька не вмре, не загине…».*** Вивчення культури та побуту українців, обрядів, традицій і звичаїв українського народу, календаря народних та церковних свят, життя та діяльності видатних українських діячів. Духовні цінності та заповіді українського народу	8	2	6
4.	***«Козацька Рада».*** Основи самоврядування, самовпорядності, пластової методики сходинок (кроків). Створення рою (куреня). Розподіл обов'язків залежно від завдань	8	-	8
5.	***Домедична допомога*** та дії у надзвичайних ситуаціях. Проведення рятувальних робіт	20	6	14
6.	***«Козацькому роду нема переводу».*** Військова підготовка, стрільба з пневматичної, малокаліберної та автоматичної зброї	26	6	20
7.	***«Від козацьких забав до олімпійських вершин».*** Прикладна фізична підготовка, освоєння елементів бойових єдиноборств.	24	4	20

8.	***«Козацькими стежками».*** Туристсько-спортивна підготовка	24	4	20
9.	***«Перші з честю».*** Основи прикордонної служби	52	16	36
10.	***«Доба на заставі».*** Таборування-вишкіл.	14	-	14
11.	***Підсумкове таборування***	22	-	22
12.	***Підсумки навчального року, завдання на літо***	2	2	-
РАЗОМ		216	46	170

Багатоденне підсумкове таборування (військово-польові вишколи), проводяться поза сіткою годин.

Зміст програми

1.Вступне заняття (2 год.)

Актуалізація знань, отриманих у попередній рік навчання. Ознайомлення з планом роботи на навчальний рік. Правила безпеки життєдіяльності під час занять, рейд-походів, таборувань та змагань. Правила поведінки в навчальному кабінеті, спортзалі, спортивному майданчику, у закладі освіти. Правила дорожнього руху.

Інструкція щодо організації та проведення туристських спортивних походів з учнівською та студентською молоддю та Інструкція щодо організації та проведення екскурсій та подорожей з учнівською та студентською молоддю (наказ Міністерства освіти і науки України від 02.10.2014 р. № 1124, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 27 жовтня 2014 р. за № 1340/26117).

2.«Гей ви, хлопці, славні запорожці».

Вивчення історії України, рідного краю, козацтва, українських військових формувань визвольних змагань боротьби за незалежність, сучасних Збройних сил (20 год)

Видатні історичні події на території рідного краю. Історія боротьби за незалежність України. Українські військові формування періоду визвольних змагань за єдину і соборну Україну. Історія сучасних Збройних сил України. Героїчні подвиги українських воїнів сучасності.

Визвольна боротьба українського козацтва. Перша козацька держава. Козацькі Вольності. Історія козацького гетьманства. Українське козацтво у сучасних умовах. Державна політика України у питанні розвитку козацтва. Сучасне козацтво і Збройні Сили України.

Практичні заняття. Проведення туристсько-краєзнавчих подорожей з активним способом пересування, фестивалів, круглих столів з громадськістю та батьками, екскурсії до місць історичної та культурної спадщини України.

Збір історико-краєзнавчого матеріалу за завданням закладів освіти, музеїв, бібліотек тощо.

3. «Слава козацька не вмре, не загине…».

Вивчення культури та побуту українців, обрядів, традицій і звичаїв українського народу, календаря народних та церковних свят, життя та діяльності видатних українських діячів

(8 год.)

Історична доля українців, Українська мова як визначальна ознака українського етносу в його часопросторових вимірах, конституційний чинник українського державотворення на сучасному етапі. Українська пісенна творчість як феномен світової культури. Українська діаспора у світі.

Календар народних та церковних свят. Свята Різдвяного та Новорічного циклу. Веснянки, зажинки, Івана Купала тощо.

1 жовтня в державних, народних, церковних та козацьких українських звичаях.

Життя та діяльність видатних українських діячів. Зміст, сутність поняття «історична місія».

Україна та українство у відносинах із зовнішнім світом. Україна і Росія у процесі історичного співіснування.

Практичні заняття. Написання сценаріїв та святкування народних, церковних та державних свят. Святкування Нового року, Різдва та інших свят по-українськи.

Святкування 1 жовтня – Дня захисника України, Дня українського козацтва та свята Покрови Пресвятої Богородиці.

Проведення походів. Відвідування військових частин, військових закладів освіти, полігонів тощо.

Бесіди, круглі столи з педагогами, батьками, представниками влади та громадськості. Волонтерські Добрі діла. Екскурсії, походи.

4.«Козацька Рада».

Основи самоврядування, самовпорядності, пластової методики сходинок (кроків). Створення рою (куреня). Розподіл обов'язків залежно від завдань

(8 год.)

Співпраця з громадськими організаціями (ГО) у питаннях виховання майбутнього захисника України. План спільних дій: заклад освіти (адміністрація, педагоги, учні), батьківський комітет, влада, громадськість. Перехід козачат у джури, джур у молодші козаки в рамках участі у Всеукраїнській дитячо-юнацькій військово-патріотичній грі «Сокіл» («Джура»).

Психологічні основи лідерства; поняття «імідж», складові іміджу лідера.

Психолого-педагогічні аспекти роботи з молодшими школярами.

Загальні основи журналістики, необхідні для інформаційного висвітлення роботи гуртка.

Практичні заняття. Участь у реалізації Всеукраїнських проєктів в рамках реформування освіти.

Урочисте свято Козацької Ради із залученням батьків, учнів, педагогів, громадськості, місцевої влади, представників осередків українського козацтва.

Підготовка матеріалів для представлення роботи гуртка в інтернет-ресурсах та соціальних мережах.

5. Домедична допомога та дії у надзвичайних ситуаціях. Проведення рятувальних робіт (20 год.)

Класифікація опіків. Класифікація обморожень. Домедична допомога при опіках та обмороженнях. Домедична допомога при укусах отруйних змій, комах та павуків. Відмінність ознак при отруєннях та алергічних реакціях. Допомога при алергії. Допомога при потертостях, мозолях, вивихах, розтягах. Похідна аптечка.

Ознайомлення із тактичною медициною згідно затверджених Міністерством охорони здоров’я та Міністерством оборони України стандартів.

Практичні заняття. Обробка уражених ділянок при опіках та обмороженнях. Виготовлення нош із підручних засобів та матеріалів. Виготовлення та накладання шин при вивихах, розтягах. Транспортування потерпілих при різноманітних ушкодженнях та пораненнях. Порядок проведення штучного дихання та непрямого масажу серця. Знезараження води.

Тренування на майданчиках Збройних сил України, ДПСУ, ДСНС тощо. Участь у змаганнях з рятувальних робіт.

6. «Козацькому роду нема переводу».

Військова підготовка, стрільба з пневматичної, малокаліберної та автоматичної зброї (26год.)

Бойовий прапор.

Стройова підготовка і прийоми руху зі зброєю (ладовий вишкіл та хвати і рухи зі зброєю).

Поняття про бій. Сутність сучасного загальновійськового бою. Особиста зброя та екіпіровка солдата в бою. Тактична підготовка. Вогнева підготовка. Засоби індивідуального захисту.

Воєнні дії та руйнування. Миротворчі війська та їх функції.

Основи сучасного військового бою за досвідом російсько-української війни.

Практичні заняття. Виконання стройових прийомів (ладовий вишкіл та хвати і рухи зі зброєю). Виконання стройової (ладової) пісні. Творчі стройові вправи (творчі муштрові хвати). Виконання стрільби із пневматичної та малокаліберної гвинтівки. Виконання стрільби із автоматичної зброї. Виправлення помилок при стрільбі, їх усунення. Тренування у стрільбі за різних погодних умов. Використання засобів індивідуального захисту. Теренова гра (відпрацювання дій у складі малих диверсійно-розвідувальних груп). Рейд-похід (марш-кидок).

7. «Від козацьких забав до олімпійських вершин».

Прикладна фізична підготовка, освоєння елементів бойових єдиноборств (24 год.)

Лікарський контроль та елементи самоконтролю при заняттях фізкультурою і спортом. Медичний огляд та вимірювання функціонального стану. Особливості та рівні розвитку фізичних якостей дівчат. Виховання вольових якостей у процесі ускладнення тренувального процесу, фізичних навантажень, подолання перешкод: цілеспрямованість, наполегливість, завзятість, самостійність та ініціативність, рішучість та сміливість, витримка та самовладність. Просторові, силові, швидкісні параметри фізичної підготовки.

Інтенсивність, об’єм, відпочинок при виконанні вправ, перерви між ними. Зони інтенсивності тренувань: розвиваюча, спринтерська, підтримуюча, відновлювальна. Статичні та динамічні вправи. Легка атлетика. Гімнастика. Кросова підготовка. Закріплення засвоєних елементів бойових єдиноборств. Гімнастика та акробатичні вправи з елементами бойових мистецтв. Бойові мистецтва захисту та нападу. Спеціальна фізична підготовка. Індивідуальні тренування на максимальний результат.

Практичні заняття. Козацькі та народні ігри та забави «Лава на лаву» («Штовхач»), «Перетягування линви (воза)», «Лазіння по голоблі (линві, канату) «за чоботами», біг «гусячим кроком», метання «гарматного ядра», списа, топірця, ножів, гранати, крос-фіт тощо. Народна боротьба «Нахрест», «На поясах». Спортивні та рухливі ігри. Участь у спортивних змаганнях, естафетах, іграх, показових виступах. Рейд-похід.

8. «Козацькими стежками».

Туристсько-спортивна підготовка (24 год.)

Туристське і спортивне орієнтування. Поняття «крос-похід». Способи подолання природних перешкод із застосуванням спеціального спорядження.

Практичні заняття. Орієнтування на місцевості. Участь у змаганнях зі спортивного орієнтування.

Подолання перешкод:

- на заздалегідь обладнаних трасах (полігонах);
- подолання канави, струмка, нешироκої річки за допомогою підвісної мотузки («маятником»);
- переправа через річку вбрід з використанням поручнів;
- переправа через річку по навісній переправі;
- переправи по мотузці з поручнями;
- переправа через річку, яр по колоді;
- піднімання по схилу з використанням поручнів;
- спуск по схилу (в т.ч. спортивним способом);
- траверс схилу;
- подолання скельних ділянок;

- подолання болота по купинах та за допомогою жердин.

Участь у змаганнях зі спортивного туризму на дистанціях «Смуга перешкод», «Крос-похід». Орієнтування при обході перешкод на маршруті. Практичні навички користування сокирою, пилкою, лопатою, ремонтним набором. Приготування їжі. Ігри та забави у поході та таборуванні.

9. «Перші з честю».

Основи прикордонної служби (52 год.)

Теоретична частина.

Зміст поняття «державний кордон». Встановлення та позначення державного кордону на місцевості.

Зміст понять «територіальне море» та «внутрішні води» України.

Зміст поняття режиму державного кордону. Особливості режиму державного кордону в територіальному морі та внутрішніх водах України.

Зміст понять «прикордонний режим», «контрольований прикордонний район» і «прикордонна смуга».

Лінія інженерних прикордонних споруджень та правила її перетинання.

Участь місцевого населення в охороні державного кордону.

Служба прикордонних нарядів. Екіпірування, озброєння, засоби посилення прикордонних нарядів Використання в охороні державного кордону інспекторів-кінологів зі службовими собаками

Правила ведення спостереження. Призначення та можливості технічних засобів спостереження. Правила організації спостереження на місці та під час руху.

Мета маскування. Шляхи досягнення маскування. Прийоми та правила маскування дій прикордонника. Звукове та світлове маскування, чим досягається.

Загальні положення щодо фальсифікації паспортних документів, загальні положення щодо часткової, повної підробки документів та інші види підробки.

Особливості поведінки собак різних порід.

Особливості дресирування цуценят. Методи дресирування цуценят та молодих собак.

Спортивно-дресирувальний майданчик і його обладнання.

Основні особливості роботи кінолога. Роль теоретичної підготовки у професійному становленні кінолога. Правила подачі команд і використання жестів. Можливі помилки при напрацюванні навичок.

Способи та правила виявлення й розпізнавання слідів людини на місцевості.

Місця перевірки документів при перетинанні державного кордону в пунктах пропуску, особливості перевірки документів у громадян України, іноземців, алгоритм перевірки документів на першому та другому рівнях.

Особливості використання БпЛА при організації охорони кордону.

Практична частина. Відвідування підрозділів охорони державного кордону, навчальних закладів ДПСУ, навчально-тренувальних центрів ДПСУ.

Бесіди, круглі столи з прикордонниками.

Відпрацювання вмінь з ведення спостереження. Конкурси на уважність на спостережливість.

Вправи-змагання з маскування людини на місцевості.

Робота зі зразками документів.

Спостереження за місцевістю з допомогою БлЛА.

Привчання собаки до руху поряд із дресирувальником, перехід собаки до вільного стану, підхід до дресирувальника, привчання собаки сідати, стояти, лежати за командою, припиняти небажані дії. Апортування предметів.

Виконання вправ з загального курсу дресирування.

Підстилаюча поверхня. Час зберігання сліду. Напрямок руху. Лінія ходи. Довжина правого та лівого кроку. Ширина кроку. Кут розвороту стопи.

10. «Доба на заставі».

Таборування-вишкіл. (14 год.)

Практичні заняття. Проведення дводенного навчально-тренувального вишколу на базі підрозділів ДПСУ

Розробка легенди вишколу.

Повідомлення в соціальних мережах та ЗМІ.

11. Підсумкове таборування (22 год.)

Практичні заняття. Вибір маршруту та ночівлі. План підготовки таборування. Подолання простих перешкод. Ігри та забави, конкурси, вікторини, змагання. Тематичні гутірки. Залучення батьків, представників місцевої влади, дитячих та молодіжних громадських організацій (ГО), ветеранів АТО, ТСОУ, Територіальних центрів комплектування і соціальної підтримки, військовослужбовців підрозділів ДПСУ тощо.

Ведення індивідуального та групового щоденника. Повідомлення в соціальних мережах та ЗМІ.

12. Підсумки навчального року, завдання на літо(2 год.)

Підведення підсумків роботи за рік. Відзначення кращих учасників за підсумками навчання, організації походів, волонтерських заходів, ігор та дозвілля, підсумкового таборування.

Завдання на літо.

Підготовка та проведення багатоденного рейд-походу чи таборування (проводиться поза сіткою годин та, як правило, під час літніх канікул).

Прогнозований результат

Вихованці мають знати:

- основні питання історії України, рідного краю, козацтва, українських військових формувань, сучасних Збройних сил України, українських визвольних змагань та боротьби за незалежність;
- основи українського звичаєвого права;
- видатних українських діячів;
- психологічні основи лідерства;
- поняття «імідж», складові іміджу лідера;
- соціальні аспекти учнівського самоврядування в Україні;
- прийоми самовиховання, самовпорядності, пластової методики сходинок (кроків);
- психолого-педагогічні аспекти роботи з молодшими школярами;
- особливості військової підготовки, стрільби, в т.ч. бойової з автоматичної зброї;
- основні аспекти занять фізичною культурою та спортом, основи бойових єдиноборств;
- види тактико-технічних дій на місцевості, в т.ч. малих диверсійно-розвідувальних груп (ДРГ);
- основи надання домедичної допомоги, проведення рятувальних робіт, тактичної медицини;
- загальні основи журналістської діяльності, необхідної для інформаційного забезпечення роботи гуртка;
- основні положення про державний кордон України;
- порядок перевірки документів, виготовлення паспортних документів;
- основи загального курсу дресирування собак.

Вихованці мають набути досвіду:

- працювати з різними джерелами інформації;
- збирати та фіксувати зібрані матеріали;

- орієнтуватись на місцевості;
- освоїти захисні та атакувальні елементи бойових єдиноборств;
- надавати та виконувати накази, діяти в ладу;
- проводити тактико-технічні дії на місцевості, в т.ч. у складі ДРГ;
- стріляти з пневматичної, малокаліберної та автоматичної зброї;
- надавати домедичну допомогу, проводити рятувальні роботи;
- користуватись засобами індивідуального захисту;
- долати природні та штучні перешкоди;
- діяти в екстремальних та нестандартних ситуаціях, у т.ч. в умовах населених пунктів;
- організації роботи громадської ради, самоврядування, розподіляти обов'язки залежно від завдань;
- налагоджувати співпрацю із соціальними партнерами;
- брати участь у волонтерських заходах, концертах, фестивалях, конкурсах, вікторинах, виставках тощо;
- організацію та проведення бесід, ігор тощо із молодшими школярами;
- участь у підсумкових етапах Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»);
- готувати творчі звіти, пошукові або дослідницькі роботи, інформацію у ЗМІ, вести сторінку у соціальних мережах тощо;
- маскування та ведення спостереження;
- перевірки документів, роботі з фальсифікованими паспортними документами, складання заяви та висновку;
- виконувати вправи з загального курсу дресирування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьєв, А. Проблеми формування ідеалів патріотичного виховання та ціннісних орієнтацій студентів на сучасному етапі / А. Афанасьєв, Н. Щук // Рідна школа. – 2009. – № 12. – С. 18-21.

2. Афанасьєв А.О. Підготовка інспекторів-кінологів зі службовими собаками: навч.-метод. посібник/ А.О. Афанасьєв, С.В. Серховець. – Хмельницький: НАДПСУ, 2015. – 152 с.

3. Байден-Пауел. Пластування для хлопців / Байден-Пауел ; ред. Я. Довган; пер. О Кульчицького.– 2-е. укр. вид. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1999. – 304с.

4. Барановська Л. М., Китрар В. С., Коломоєць Г. А. Формування морально- вольових якостей в умовах сьогодення на уроках фізичної культури // «Методист»
№ 7-8 липень-серпень, 2021. - С. 115-116.

5. Берека В. Є. Козаком я мрію бути / В.Є.Берека., І. М. Шоробура // навч.-метод. посіб.– Кам'янець-Поділ.: Абетка, 2004. – 396 с.

6. Бех І. Патріотичне виховання дітей та молоді / І. Бех, К. Чорна // Позашкілля. – 2011. – № 10. – С. 9-16.

7. Блохін О. В. Спорт як засіб патріотичного виховання та формування здорового способу життя особистості / О. В. Блохін // Вища освіта України. – 2012. – № 4. – С. 59-71.

8. Бондарчук Д. О. Вечірня варта. Пісенник / упор. Д. О. Бондарчук, О. С. Бондарчук та ін. // Київ, Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді, 2016 – 62 с.

9. Брайчевський Л.Ю. Походження Русі. / К: «Наукова думка», 1965

10. Велікандо А. Пісні моєї Батьківщини: патріотичне виховання засобами мистецько-художньої культури / А. Велікандо // Шкільний світ. – 2008. – № 2. – С. 5-6. – Вкладка.

11. Виноград О. В. Основи службової кінології: навч. посіб. Хмельницький: Меркьюріті-Поділля, 2011. 192 с..

12. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посіб. / О. Вишневський. – Вид. 3-те, доопрац. і доповн. – К. : Знання, 2008. – 566 с.

13. Вишневський О. Український національний характер та сучасний ідеал виховання української молоді / О. Вишневський // Педагогічна думка. – 2013. – № 1. – С. 3-8.

14. Володимир Пилат. «Бойовий Гопак». — Львів, 1994

15. Воропай О. Звичаї нашого народу. / К:, 1992

16. Гайдук С. В. Основи дресирування, гігієни та годівлі службових собак: навч. посіб./ С.В. Гайдук. – К.: Інтерсервіс, 2017. – 176 с.

17. Гарнійчук В. Аналіз конкретних ситуацій як один з методів виховання патріотизму старших підлітків / В. Гарнійчук // Історія в школі. – 2009. – № 4. – С. 16-18.

18. Гарнійчук В. Програма курсу "Шляхом злагодженої взаємодії" для спільної співпраці вчителів, організаторів виховної роботи, членів громадських організацій патріотичного спрямування у вихованні патріотизму старших підлітків / В. Гарнійчук // Історія в школі. – 2009. – № 10. – С. 24-26.

19. Грушевський М.В., Ілюстрована історія України./ К: 1990

20. Грушевський М.В., Історія України – Руси./ К: «Наукова думка», 2000

21. Дон О.Ю., Кривошея В.В., Вінниччина козацька, Історія Вінницького козацького полку. К: «Стилос», 2004

22. Єрьоменко Е. А. Хортинг – національний вид спорту України: метод. посіб. / Е. А. Єрьоменко. – К. : Паливода А. В., 2014. – 1064 с.

23. Зелений С.М. Краєзнавча підготовка туриста. / К: 1972

24. Зінченко А. Поділля. Навчальний посібник з історії рідного краю для 5-9 класів. / КРВЦ. «Проза», 1998

25. Кінологічне забезпечення діяльності підрозділів Національної поліції: інформаційний довідник / О. І. Безпалова та ін.; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2019. 189 с.

26. Коломоєць Г. А. Патріотичне виховання старших підлітків у процесі військово-спортивних ігор // дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук.13.00.07 – теорія і методика виховання. 271 ст.

27. Коломоєць Г. А. Організаційно–педагогічні умови патріотичного виховання старших підлітків у процесі військово–спортивних ігор // Науковий

часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова: Серія 15. «Науково–педагогічні проблеми фізичної культури: фізична культура і спорт». 10 (118) 19. (2019), с. 49–56.

28. Коломоєць Г. А. Військово-спортивні та рухливі ігри / методичний посібник Г. А. Коломоєць, А. А. Ребрина, В. В. Деревянко, В. Б. Базильчук. – Хмельницький, 2015. – 182 с.

29. Коломоєць Г. А. Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів 5–9 класи. Варіативний модуль «Військово-спортивні ігри» 3 роки навчання / Г. А. Коломоєць, А. А. Ребрина, В. В. Деревянко / Фізичне виховання в рідній школі. К. – 2015. – № 5 – С. 7-12.

30. Кривошея В.В. Генеалогія українського козацтва, нариси історії козацьких полків. – К.: Стилос, 2002. – 396 с.

31. Культура і побут населення України. Навчальний посібник В.І. Наумко, Л.Ф. Артюр, В.Ф. Горленко та ін. (2-ге видання, доп. да перероб). / К:, 1972

32. Легенди нашого краю. / Ужгород: "Карпати", 1972

33. Літопис Руський. / К: «Дніпро», 1989

34. Літопис Самовидець. / К: «Дніпро», 1989

35. Луців Євген. Бойове мистецтво гуцулів, Є. Луців // Мандрівець, 2014 – 232 с.

36. Методичні рекомендації з організації роботи в куренях Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»). Електронний ресурс. URL: https://drive.google.com/open?id=1TR0460KlOO-fNvu2t6vZPbfENauz0OTX.

37. Мисик Ю.А., Плохій С.М., Стороженко І.С., Як козаки воювали. / К: «Промінь», 1990.

38. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Фізична культура 10-11 клас. Електронний ресурс. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.fizichna-kultura-10-11-standart.pdf

39. Організаторам роботи з патріотичного виховання учнівської молоді у навчальних закладах Харківщини / О. М. Бервено, О. С. Бондарчук, Ю. І. Буланов

та ін. / [упоряд. В. М. Грицюта, О. В. Рединa]. – Х.: 2016. – 216 с.

40. Павлюк Н. В., Степаненко В. М. Кінологія: утримання та годівля собак: навчальний посібник / під ред. В. А. Бурлаки. Житомир: Волинь, 2004. 412 с.

41. Положення про Всеукраїнську дитячо-юнацьку військово-патріотичну гру «Сокіл» («Джура»): затверджено постановою Кабінету міністрів України «Про деякі питання дитячо-юнацького військово-патріотичного виховання» від 17 жовтня 2018 р. № 845 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 143 від 26.02.2020, № 367 від 13.05.2020). Електронний ресурс. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/845-2018-%D0%BF#Text.

42. Пластові видання http://proba.plast.te.ua/books/page/3/

43. Руденко В.П. Прикордонне слідопитство: Навчальний посібник для слухачів та курсантів. – Хмельницький: Видавництво ІПВУ, 1994. – 96 с.

44. Руденко Ю. Козацько-лицарське виховання учнівської і студентської молоді: монографія / Ю. Руденко, Ю. Мельничук. – К., 2011. – 415 с.

45. Січко С.М., Тимченко В.В. Джура. Книга майбутнього захисника Вітчизни. Навчальний посібник. - Миколаїв: Видавництво Ірини Гудим, 2009.- 104с.,: іл.

46. Служба прикордонних нарядів: навчальний посібник / авторський колектив – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2017. – 446 с.

47. Сойко О.В., Балицький І.І., Сичевський Ю.О. Перевірка документів – Навчальний посібник – Хмельницький: Видавництво НАДПСУ.

48. Сухушин М.П., Палагеша В.О. Військово-патріотичне виховання молоді. Підручник.- К.: Видавничий Дім «Слово», 2009.- 488 с.

49. Тимчик, М. В. Зміст патріотичного виховання учнів 7-9 класів у процесі фізкультурномасової роботи. Фізичне виховання в сучасній школі. 2013. № 6. С. 35 – 38.

50. Українська козацька педагогіка: витоки, духовні цінності, сучасність. / Ю. Руденко, О. Губко. – К: МАУП, 2007

51. Чорна К. І. Виховання громадянина, патріота, гуманіста. Навч.-метод. посібник / К. І. Чорна – К.: ТОВ «ХІК», 2004. – 96 с.

52. Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків. У 3 т. / Редкол.:П. С. Сохань та ін. – К.: Наук. думка, 1990-1991. – 592 с.

50. Закон України «Про прикордонний контроль».
51. Методика перевірки документів – друге видання 2016 рік.

Ресурси, корисні для учасників "Джури".

https://patriotua.org/komanda-centru/

https://sites.google.com/site/ukrainianvektor/home

http://loippo.lviv.ua/metodyka/ZW/NM/Wogn-pka/

http://loippo.lviv.ua/metodyka/ZW/WPW/

http://loippo.lviv.ua/metodyka/ZW/dyskusia/

http://loippo.lviv.ua/metodyka/Pravo/E-book/

http://osvitportal.loda.gov.ua/metodychni_materialy_54e70a7d9ed3f

http://osvitportal.loda.gov.ua/metodychni_materialy_54e70a7d9ed3f

http://nashedilo.blogspot.com/2016/10/blog-post_30.html

http://nashedilo.blogspot.com/2016/07/blog-post_3.html

http://nashedilo.blogspot.com/2016/06/blog-post_24.html

http://nashedilo.blogspot.com/2015/11/blog-post_51.html

http://nashedilo.blogspot.com/2015/10/blog-post_10.html

http://nashedilo.blogspot.com/2015/10/blog-post_97.html

http://nashedilo.blogspot.com/2015/09/blog-post_21.html

http://www.vmurol.com.ua/index.php?idd=news&news=184

http://tsou.org.ua/content/files/buleten_1485-27.pdf

https://issuu.com/nenc/docs/kin

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1213-14#Text

https://nadpsu.edu.ua/istoriya-akademii/speczialnist-kinologiya/